

פרק שמיני; דף פז

באורים ופרפראות

הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה, שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה – תאכל במקום שהיא רוצה. אם גורסים כן, 'הלכה... לעשות' צריך לפרש שאינו בדוקא, שהרי אם כבר הלכה לעשות הלא ביררה רצונה לאכול משל אביה, אלא כלומר דרך הנשים רגל ראשון לעשות בבית האב (עפ"י תוס').

אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום בגימטריא: ככלה הנמצאת שלימה בבית חמיה עם הכולל.
(גליונות קהלות יעקב)

ז'היה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקרי לי עוד בעלי. אמר רבי יוחנן: ככלה בבית חמיה

– 'איש' לשון קירוב וחתנות, לאחר הנישואין. ולא ככלה בבית אביה – 'בעלי' לשון קנין ובעלות, לאחר הקידושין קודם כניסה לבית האיש (עפ"י חכמת שלמה ועוד).

[שים לבך וראה: לא נזכר שם 'בעלות' אצל אבות העולם והאמהות בסיפור חייהם בינם לבינם. ולא מצינו בכל התורה כולה שנוזכר שם זה אצל איש ואשה בדבר של שבת, חוץ מבפרק 'אשת חיל' שבספר משלי. אף שם טעם יש בדבר: שבתה של אשת חיל – אף על פי שכל כבוד אישה ממנה הוא בא לו, הרי היא נותנת את כל הכבוד לו. היא עושה אותו בעלה, ולא הוא שעושה עצמו בעל לאשתו (מתוך איש וביתו פרק ששי)].

(ע"ב) 'הרבנות מקברת את בעליה' – את מי שהוא חושב עצמו לבעליה של הרבנות, ואינו שם אל לב שהכל בא מאת השם יתב' (עפ"י אורח לחיים פר' אמור).

'ככתבם וכלשונם'

'אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום ואמר רבי יוחנן: ככלה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה לילך להגיד שבחה בבית אביה' –

'כי בנעוריה בית אביה, אביה ואמה מדריכים אותה ומצמצמים אותה בגדרים ואינם מניחים אותה להתפשט, אך כאשר נשאת לבעל ונמצאת שלימה גם בבית בעלה, אז היא רדופה לילך – היינו שאף בלי גדר מצד אחר גם כן היא שלימה.

וזהו שסמכו לזה והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי – ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה – היינו שאף בלי גדר יכוונו לרצון הש"י.

(מי השלוח ח"א לקוטי הש"ס)

'זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד' –

'... כמו ששמעתי דקליפת פרס היא צרות עין, ודלכן תקנו משלוח מנות בפורים שהוא ההיפוך דצרות עין. וכן נראה ממה שאמרו עילם זכתה ללמוד ולא זכתה ללמד – פירוש, כמו ששמעתי על 'ללמוד וללמד' דאיך מבקש שיהיה רב – רק רצונו לומר שיהיה לו טובת עין שאַךר ידע גם כן מה שהוא יודע ויהיה כמותו. ועילם לא זכתה ללמד, שלא זכו לטובת עין כזה, מצד תוקף הצרות-עין ששולט באויר אותה אומה שנכנס גם לבני ישראל שתחת ממשלתם...'

(מתוך צדקת הצדיק רנה. ויסוד הדברים מופיע במי השלוח ח"ב קרח)

'... אמר לפניו העבירם באומה אחרת... אמר לו הקב"ה ומה אתה... ישראל שהן בני, בני בחוני, בני אברהם יצחק ויעקב... ואתה אמרת העבירם באומה אחרת?... עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך. עמוד ובקש רחמים ובטל גזירה...'

'... אבל בפושעי ישראל יתמו חטאים כתיב ולא חוטאים כמו שאמרו בברכות י רע"א, כי שורש כל הנפשות דישאל דבוקים באלקים חיים, שחלק ד' עמו וכמו שאמרו (בקדושין לו.) דאפילו לית בהו הימנותא ופלחי לעבודה זרה דיאמר להם לא עמי ולמראית העין כאילו אינם עמו, שהם

חלק ד' מאמינים בני מאמינים (כמו שאמרו בשבת צו רע"א), וזרע יעקב מטתו שלימה שאין בלבם אלא אחד (כמו שאמרו בפסחים נו.). דהושע קראם לא עמי בשביל שאמר לו החליפם באומה אחרת שהיה סבור שאפשר לנתק שם ישראל ושורש היהדות על ידי ריבוי החטאים ח"ו, עד שאמר לו הקב"ה בני הם בני בחוני כו' ושיבקש רחמים לבטל הגזירות שבשבילו – כי כאשר הצדיק שבדור למטה מסכים למדת הדין המקטרגת, נסתתמו טענת מדת הרחמים ונגמר הדין, ומצד מדת הדין היה כן, אבל בהתעוררות מדת הרחמים השיג דבמקום אשר יאמר כו' דכאשר יתמו חטאים – רשעים עוד אינם ונשאר השורש הטוב, כי כל חטאיהם הם רק מצד ההוצי והוחים הטובים לאסא ושושנה... (מתוך תקנת השבין עמ' 156).

'... וכפי הנראה זה היה כוונת הושע שאמר החליפם באומה אחרת, ובודאי אין רצה לומר דרך חליפין שיקח אומה אחרת לחלקו תמורתם, דח"ו שיעלה על דעתם כן שיהיה אומה אחרת ראויה ליכנס לקדושת ישראל ולהיות במקומם, וכבר במתן תורה החזירה על כל אומה ולשון ולא קבלוה, שאין להם שייכות עמה רק ישראל, וע"כ דכונתו רק על החוטאים שיעבירם מאומת ישראל לאומה אחרת ונתקיימה גזירתו בעשרת השבטים שנטמעו בין העמים וכמו שאמרו (ביבמות יז.) לא זוז משם עד שעשאו גוים גמורים, אלא שהוא קאי אחוטאים עצמם וכמו שנגזר בתחלה שיקראו לא עמי, אבל שם קאי אזרעם...]. וכונתו היתה לטובה, שישארו הכשרים לבד ולא יענשו בשביל החוטאים שאינם עוד מכלל אגודתם להיות 'בהדי הוצא לקי כרבא'...'

(שם עמ' 163)

(ע"ב) 'לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים'

'... ונתברר זה דמעמקי לבבות בני ישראל דבוק לעולם בהש"י וכל חיבורם עם האומות באמת לאמיתו הוא רק לקלוט ניצוצות קדושות מהם, וכמו שאמרו לא גלו ישראל אל שיתוספו עליהם גרים, ולא דוקא גרים בפועל רק הוספת קליטת כחות העמים להחזירם אל הקדושה לאט לאט עד בוא עת קץ שישוב הכל לקדושה. ואף שבהתגלות אין זה גילוי עדיין, מכל מקום בפנימיות הלב אור זה גלוי ומאיר היטב ופועל פעולתו מכל מקום. וכל המומרים מבני ישראל שנתחברו להם לגמרי בעולם הזה, ידוע דברי הרמב"ן שהוא על ידי איזה שורש פורה ראש בתולדתו מערבוב בני נכר. וזה סוד ששמעתי על מה שאמרו בהדלקת נר חנוכה, 'עד דכליא ריגלא דתרמודאי' דרצה לומר שיכלה עירבוב הפסולים מבני נכר במשפחות ישראל...'

(מתוך רסיסי לילה עמ' 168)

ע"ע פרי צדיק ח"ב פרשת פרה ג וח"ד לחג השבועות ט.

'שלשה חזרו למטעתן... כסף מצרים, דכתיב ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שישק מלך מצרים על ירושלם...'

'החשק, יש לו כח לפעול אותו דבר שהוא משתוקק לו הרבה, אפילו הוא רע, כענין בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, מצד הרצון שלו פועל אפילו כל חמדת עולם הזה אם לא יהיה דבר מעכב שבמשפט אין מגיע לו זה ומונעים ממנו מה', לולא זה על ידי החשק היה משיג כל מה שחושק.

ולכך שלמה המלך עליו השלום דבימיו 'סיהרא באשלמותא' ולא היה שום מונע, נאמר ויהי ככלות שלמה לבנות את בית ה'... ואת כל חשק שלמה אשר חפץ לעשות – שכל חשקו היה נשלם ומובא לו, והוא היה בתוקף החשק מכל הנבראים שעל זה חבר שיר השירים, וכפי תוקף התגברות כח החשק כך הוא משיג, כי החשק נקרא סוף מעשה שהוא מסיטרא דנוקבא ומצד החסרון הוא חושק למילוי, והוא דבוק במחשבה תחילה וראשית מחשבת הש"י שממנו שרש כל ההשפעות. וכן מסיטרא דרע – כאשר אין דבר מונעו. כמו ששמעתי על שישק מלך מצרים שנקרא כן לשון תשוקה – מצד עוצם תשוקתו להשיג רכוש דשלמה המלך עליו השלום, מצד זה עלתה בידו בימי רחבעם כשהיה קצת חטא בישראל שלא היה מדת המשפט מעכבתו. ורז"ל אמרו על זה **כסף מצרים חזר למקומו** – פירוש, כי כל תוקף ממשלת אומה הוא כפי תוקף החשק שלהם לאיזה דבר שבו יחוד כוחם, וחשק מצרים היה לחכמות כמו שאמרו בזהר (ח"א קכה. במדרש הנעלם) דלא היה חכמה כחכמתם, ולכן אמרו דהדעת היה בגלות, דכפי תוקף החשק לרע באותו דבר מאפיל חשק הטוב... ובודאי כל רכושם היו מוציאים להשיג חכמות כפי תוקף חשקם, ונקבע אותו חשק ברכוש כידוע דקניני האדם יש להם שייכות עם האדם דלכן אמרו (להלן קיב.) הנוטל פרוטה מאיוב מתברך... ובשלמה המלך עליו השלום נאמר **ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים** דהיינו בחכמות חיצוניות שלהם, וכל חשק שלמה היה לחכמה שעל זה בקש בחלום רק זה, וכך כוחו קבוע ברכוש. ולזה חשק שישק וחזר למקומו כי באמת חכמות חיצונות הוא חלקם רק שהיה בשאלה לשעה לבני ישראל לצורך לקבוע בלבם על ידי זה חכמת הש"י, ועד שלמה המלך עליו השלום שחבר משלי בברור חכמת התורה, ואז לא הוצרכו עוד לחכמות חיצונות וחזר כל אחד למקומו.

(מתוך צדקת הצדיק רמט. וע"ע מחשבות חרוץ עמ' 184)

דף פח

'אמר רבי זירא: שה לבית מכל מקום'. התוס' מפרשים שאין חיוב מהתורה להביא פסח עבור בני הבית הקטנים, **ששה לבית אבות לאו דאורייתא הוא**, הלכך יכול הקטן לאכול מן הפסח ללא שנתמנה מקודם כי אין האכילה חובה עליו אלא רשות. והקשו התוס' כיצד אפשר להאכילו הלא נמצינו מאכילים לקטן דבר-איסור שהרי הפסח אינו נאכל אלא למנויו? ותרצו שבמקום חינוך מצוה אין איסור ספיית איסורים לקטן.

א. הרבה אחרונים למדו מדברי התוס' לשאר מקומות שבמקום חינוך מצוה אין איסור לספות לקטן דבר איסור (ע' מגן אברהם שמג סק"ג בשם רבנו ירוחם, ועוד). אך אפשר שיש מקום לומר שרק כאן גילה הכתוב מ'שה לבית' – מכל מקום. וקושיית התוס' היתה על עיקר הדרשה, מה סברה יש לדרוש להתיר להאכילו איסור. ותרצו משום חינוך מצוה לכך סברה לדרוש כן. אבל אין ללמוד מכאן לכל מקום.

וע' בחדושי הנצי"ב ובשפת אמת בריש תגיגה שבארו על פי דברי התוס' את דברי הראשונים שקטן חייב בראית פנים בעזרה הגם שאינו מביא עולת ראייה, שבמקום מצוה אף שעושה איסור – מותר.

ואמנם שם קל הדבר יותר שהאיסור הוא ב'שב ואל תעשה' [ע' רמב"ם דהוי לאו שאין בו מעשה]. ועוד כיון שאינו מחויב בקרבן ראייה ולא שייך שיביאה, אין לגביו איסור כלל.

עוד בענין ספיית איסור לקטן במקום מצוה – ע' מגן אברהם תקנא סקל"א; שו"ת רעק"א טו ובמערכה ח; שו"ת הת"ס או"ח פג; שו"ת פרי יצחק ח"א סוס"י יא וח"ב יג; אמרי בינה או"ח ת.

פרק שמיני; דפים פז – פח

- קס. אצל איזו רשות אוכלים האישים דלהלן את הפסח?
- א. אשה נשואה.
 - ב. יתום ששחטו עליו אפוטרופסיו.
 - ג. בן ובת, קטנים וגדולים.
 - ד. עבד ושפחה כנעניים ועבריים.
 - ה. עבד של שני שותפים.
 - ו. מי שחציו עבד וחציו בן חורין.